

Відгук

**офіційного опонента на дисертацію Сулім Анни Анатоліївни
«Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій
зі спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики**

В умовах зростаючого інформаційного потоку критична рецепція фактів і думок, які надають сучасні медіа, є необхідною навичкою для їх об'єктивної обробки і сприйняття. Однак наразі рівень медіаграмотності населення не є адекватним сучасному інформаційно насиченому світу, і це створює загрозу маніпулятивної пропаганди та викривлення фактів. Вагомим регулятором процесу інформаційного споживання є медіакритика, що виконує багатоаспектні функції, будучи водночас і інструментом саморегуляції журналістської діяльності, і засобом підвищення медіаграмотності аудиторії. Посилення значення медіакритики не лише для вузького середовища журналістів і науковців, а й для широкого кола реципієнтів актуалізувало її дослідження соціально-комунікативними науками.

Представлена кандидатська дисертація Анни Анатоліївни розглядає феномен медіакритики в українському медіапросторі. Роботу виконано в манері ґрунтовного, всебічного вивчення того явища, що становить предмет аналізу. Спираючись на теоретичні засади, визначені відомими вітчизняними й зарубіжними науковцями в цій галузі, і наслідуючи традицію таких студій, дисертаційне дослідження А. А. Сулім є разом із тим оригінальною, цілком самостійною науковою працею. Про це свідчить уже вибір теми: медіакритика наразі перебуває на етапі активного становлення, а відтак потребує наукового осмислення та дослідження розвитку в новітній Україні. Зроблений дисертанткою крок в осмисленні феномену медіакритики цілком

підготовлений поступом наукової думки в окресленій галузі знання. Це засвідчує актуальність представленої дисертаційної роботи.

У дослідженні коректно визначено його об'єкт і предмет, зміст підпорядковано сформульованим меті й завданням, які знайшли відображення у висновках як до окремих розділів, так і до всієї роботи. Викладені результати підтверджують, що дослідження досягнуло поставленої мети, а кожне із завдань успішно розв'язане.

Оволодівши теорією та методикою аналізу феномену медіакритики, дисертантка продемонструвала здатність збагатити цю галузь наукового знання новими теоретичними положеннями, сформулювати адекватні підходи до вивчення фактів, уважно поставитися до них і майстерно їх інтерпретувати. Це й дозволяє говорити про теоретичну значущість дисертаційної роботи А. А. Сулім. Можна стверджувати, що теорію та історію журналістики доповнено ґрунтовним дослідженням специфіки медіакритичної діяльності в проблемно-тематичному, типологічному й функціонально-змістовому аспектах.

Зрозуміло, що результати дослідження матимуть практичне застосування в дослідницькій роботі й практиці вузівського викладання. Стане в нагоді зібраний дисертанткою значний за обсягом теоретичний матеріал, поданий у супроводі авторського аналізу.

Поділ роботи на структурні одиниці вдалий і відображає завдання дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та сімох додатків. Бібліографія налічує 166 найменування.

Вступ містить усі необхідні складники: визначено об'єкт і предмет аналізу, обґрунтовано актуальність теми дослідження і його новизну, сформульовано мету й завдання роботи, схарактеризовано методи аналізу, подано його практичне значення.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження медіакритики» здійснено аналіз критичного мислення, подано різні підходи до його витлумачення. У роботі справедливо вказано на необхідність вивчення специфіки критичного мислення, адже саме воно допомагає зменшити вплив маніпулятивного дискурсу, орієнтуватися в безкінечному інформаційному потоці, перевіряти достовірність фактів і думок.

Специфіку медіакритики авторка розглянула у зв'язку з іншими видами критико-журналістської творчості, що є значущими для формування її дослідницького інструментарію. Докладне ознайомлення з працями вітчизняних і зарубіжних науковців дозволило А. А. Сулім сформулювати власну наукову позицію щодо окреслених завдань аналізу, визначити напрямки та методологію дослідження. У вивченні великого за обсягом теоретичного матеріалу дисертантка виявила вміння глибоко його осмислювати, описувати й удаватися до обґрунтованих узагальнень.

У другому розділі «Типологія медіакритики» схарактеризовано напрямки медіакритичних досліджень, поданих в аспекті їх функціонального призначення, змістового навантаження та інформаційного наповнення. Узагальнюючи наукові дослідження минулих років, дисертантка надає ґрунтовний опис різновидів медіакритики, справедливо наголошуючи на необхідності «теоретичного дослідження медіакритики, вивчення її розвитку в новітній Україні й ролі в доволі складних суспільно-політичних та економічних відносинах». Заслуговує на увагу критичний погляд авторки до аналізованих текстів, її вміння не просто переказати чужі думки, а й належним чином інтерпретувати їх. Особливо яскраво це проявляється в підрозділі, присвяченому мережевій комунікації: авторка не лише розглядає позитивні й негативні аспекти впливу Інтернету, підкреслюючи амбівалентність цього середовища, але й дискутує з іншими науковцями. Заслуговує на увагу прикладовий матеріал, наведений для ілюстрації теоретичних засад дослідження.

Третій розділ «Проблемно-теоретичні напрями медіакритичних студій» презентує практичну частину роботи, містить огляд наукових напрацювань у галузі комунікативістики. Авторка докладно вивчає доробки вітчизняних науковців, акцентуючи увагу на найбільш вагомим для її роботи питаннях. Спираючись на усталену методологію дослідження, А. А. Сулім розглядає медіакритичну діяльність в Україні на прикладі видань «Телекритика» і «Медіакритика». Вражає обсяг опрацьованих під час контент-аналізу матеріалів, які вона згруповує за категоріями, вибудовуючи їх за рейтингом залежно від частоти появи в аналізованих виданнях. Дослідниця простежує кількісну та якісну динаміку змін у змістовому наповненні рубрик, акцентує увагу на темах, що в різні роки набували різних інтерпретацій (вбивство Г. Гонгадзе, свобода слова, мовне питання тощо). Ретельний аналіз дає їй змогу зробити переконливі та обґрунтовані узагальнення, що, на нашу думку, є важливим здобутком розділу й дає ключ до розуміння трансформації підходів до подання медіакритичної інформації.

Є достатні підстави констатувати високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визнати їхню достовірність і новизну. Додатки до дисертаційного дослідження ілюструють результати роботи, демонструють уміння авторки аналізувати й систематизувати опрацьовані матеріали видань.

Позитивно оцінюючи роботу, висловлюємо й такі зауваження та міркування:

1. Подекуди впадає в око нечітке розмежування думки дисертантки й дослідників, на роботи яких вони посилається. Наприклад, починаючи речення або абзац на кшталт «На нашу думку...», авторка завершує його непрямою цитатою, що є вже ознакою «чужого слова»(див підрозділ 2.1). Окрім того, у пункті 2.1.3. «Масова медіакритика» доцільно було б, як на нашу думку, розглянути конкретні приклади масової медіакритики, вказати на текстотвірні ознаки такого типу медіакритичного дискурсу.

2. В окремих місцях роботи бракує критичного ставлення дисертантки до чужих думок, подання явищ і проблем. Наприклад, у першому підрозділі третього розділу авторка обмежується репрезентацією праць українських науковців В. Різуна, Б. Потятиника, О. Холода та ін., майже не коментуючи їх. Варто було б також більш чітко аргументувати вибір персоналій, якими представлено доробок академічної медіакритики; вказати на критерії, відповідно до яких увагу було акцентовано на тих чи інших аспектах наукових концепцій вітчизняних комунікативістів.

3. Робота має певні композиційні недоліки. Наприклад, у третьому розділі підрозділ 3.2. «Контент-аналітичне дослідження видання «Телекритика»» займає 80 сторінок, а підрозділ 3.3. «Контент-аналіз дослідження видання «Медіакритика»» — лише п'ять.

4. Дисертантка достатньою мірою розкрила концептуальні зв'язки медіакритики та медіаосвіти. Проте, представляється недостатньо вмотивованим і потребує додаткової аргументації взаємозв'язок медіакритики із такими вагомими для розкриття теми дослідження концептами, як «медіакультура» та «медіаскологія».

5. Не позбавлена робота й окремих мовних і технічних огріхів. У ній трапляються мовностилістичні помилки (найчастіші з них – уживання лексем «зустрічатися» і «даний» у невласивому для них значенні; використання пасивного стану на кшталт «подається матеріал», «наслідки інтернет-залежності вивчаються та досліджуються», «проблемні аспекти розглядалися»; русизми на кшталт «підведення підсумків»), порушення законів милозвучності, окремих правописних норм.

Безумовно, висловлені з приводу окремих положень і особливостей роботи критичні думки і побажання жодним чином не впливають на її загальну позитивну оцінку, не зменшують високу наукову значущість дисертаційного дослідження і не ставлять під сумнів самостійність і завершеність актуальної проблеми для теорії та історії журналістики. Головні ідеї дисертації

відображені в 11 публікаціях автора. Позитивним моментом є апробація роботи на багатьох науково-практичних конференціях.

Дисертація є завершеною, цілком самостійною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати. Зміст роботи дає можливість вважати її цілісним монографічним дослідженням, що містить науково цінний матеріал і його докладний аналіз.

Як висновок відзначимо, що дисертація виконана згідно з вимогами п. 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її авторка Сулім Анна Анатоліївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.04 — теорія та історія журналістики.

Доцент кафедри журналістики
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат наук
із соціальних комунікацій

Т. О. Бондаренко

